

УДК 787.61: 376.3

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-2-16>

Вікторія СОЛОГУБ,
orcid.org/0000-0001-7346-7929
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри музично-інструментальної підготовки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
(Одеса, Україна) *victoriya12ds@gmail.com*

СПЕЦИФІКА ГІТАРНОГО ВИКОНАННЯ КАНТИЛЕНИ НА ПРИКЛАДІ «EL TESTAMENT D'AMELIA» МІГЕЛЯ ЛЬОБЕТА

Стаття присвячена дослідженню специфіки виконання кантилени на класичній гітарі, використовуючи як приклад твір «El Testament d'Amèlia» Мігеля Льобета. Особлива увага приділяється аналізу технічних та художніх прийомів, необхідних для передачі вокальної якості мелодії на інструменті зі специфічними властивостями, такими як обмежений сустейн та тембральна варіативність. Розглянуто методи, що сприяють досягненню кантиленності у виконавстві, включаючи роботу над динамікою, фразуванням, легато, вібрато та нюансовими темповими змінами.

Підкреслено значущість кантилени для збереження та популяризації фольклорних мотивів, водночас відзначено її роль у професійній підготовці гітаристів. Техніка виконання твору на гітарі аналізується у контексті поєднання традиційної музичної культури з сучасними виконавськими підходами. В аранжуванні Льобет адаптує мелодію «El Testament d'Amèlia», зберігаючи її автентичність та розкриваючи виразні можливості інструмента.

Практична значущість статті полягає у визначенні педагогічних підходів до навчання кантилени на гітарі. Наведено конкретні рекомендації для викладачів і студентів, спрямовані на вдосконалення виконавської майстерності, розвиток техніки та музичної виразності. Дослідження має на меті сприяти глибшому розумінню кантилени як важливого елементу академічного виконавства і її значення у формуванні загальної культури сучасного музиканта.

Розширено уявлення про роль кантилени у класичній гітарній музиці, пропонується новий погляд на взаємодію технічних та художніх аспектів виконавства. Досліджено культурний та емоційний вплив кантилени на слухачів, яку розглянуто як засіб художнього вираження, що здатний перетворити інструментальну музику на близьку до вокальної. Це сприяє розумінню кантилени як універсального виконавського прийому, що об'єднує технічну майстерність і глибоку емоційну виразність, актуальну як для академічного, так і для неакадемічного виконавства.

Ключові слова: класична гітара, майстерність, кантилена, віртуозність, методика.

Victoria SOLOGUB,
orcid.org/0000-0001-7346-7929
Candidate of Pedagogical Sciences,
Lecturer at the Department of Music and Instrumental Training
South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky
(Odesa, Ukraine) *victoriya12ds@gmail.com*

SPECIFICS OF GUITAR PERFORMANCE OF CANTILENA ON THE EXAMPLE OF “EL TESTAMENT D'AMELIA” BY MIGUEL LLOBETA

The article is devoted to the study of the specifics of performing cantilena on the classical guitar, using the piece 'El Testament d'Amèlia' by Miguel Llobet as an example. Particular attention is paid to the analysis of the technical and artistic techniques necessary to convey the vocal quality of the melody on an instrument with unique properties such as limited sustain and timbral variability. Methods that contribute to achieving cantilena in performance, including dynamics, phrasing, legato, vibrato, and nuanced tempo changes, are thoroughly examined.

The importance of cantilena for preserving and popularising folklore motifs is emphasised, alongside its role in the professional training of guitarists. The article analyses the technique of performing the piece in the context of combining traditional musical culture with modern performance approaches. In his arrangement, Llobet adapts the melody of 'El Testament d'Amèlia', preserving its authenticity while showcasing the expressive potential of the classical guitar.

The practical significance of the article lies in its identification of pedagogical approaches to teaching cantilena on the guitar. Specific recommendations for teachers and students are presented, focusing on improving performance

skills, developing technique, and enhancing musical expressiveness. The study aims to foster a deeper understanding of cantilena as a pivotal element of academic performance and its importance in shaping the general culture of a modern musician.

The concept of the cantilena's role in classical guitar music is expanded, offering a fresh perspective on the interaction between technical and artistic aspects of performance. The article also explores the cultural and emotional impact of cantilena on audiences, considering it a powerful means of artistic expression capable of transforming instrumental music into a form akin to vocal music. This contributes to the understanding of cantilena as a universal performance technique, uniting technical proficiency with profound emotional expressiveness, making it relevant for both academic and non-academic performances.

Key words: classical guitar, mastery, cantilena, virtuosity, technique.

Постановка проблеми. Класичне гітарне виконавство займає провідне місце в музичній культурі сьогодення. Питання розвитку майстерності гітаристів є базовим, враховуючи потребу формування виконавців, які можуть мати високу конкурентоспроможність на українській та світовій музичній сцені. Необхідно дослідити питання виконання творів, що становлять ряд викликів для гітаристів, зокрема це стосується гри кантилені. Перлиною гітарного репертуару є «El Testament d'Amèlia» Мігеля Льобета, в якому наявна інтеграція народної іспанської виконавської традиції з класичною технікою. На прикладі даного твору композитор передає примарну, вокальну якість, яка визначає кантилену, представляючи переконливий приклад того, як гітаристи можуть перетворити інструмент на «співаючий» голос. Актуальним завданням є детальний аналіз виконавських прийомів, які стануть у нагоді задля втілення кантиленної гнучкості.

Аналіз досліджень. В посібнику К. Салан та С. Цимбал наведено практичні рекомендації щодо майстерності гри на гітарі для початківців. В статті М. Тушенка досліджено питання розвитку виконавської майстерності студентів-гітаристів у вищих навчальних закладах України. У ній розглядається технічний і художній прогрес студентів, висвітлюються сучасні методи, виклики та інновації в класичному гітарному виконавстві, з акцентом на інтеграцію різних стилів, таких як класика, джаз, фламенко та рок, для формування всебічної професійної основи. В монографії А. Черноіваненка висвітлюються особливості інструментального виконавства як специфічного системного феномену, де представлено концепцію «немиттєвого інсайту». В статті Е. Сінклера пропонується поглиблений погляд на каталонські народні традиції. Стаття І. Катца «Традиційна народна музика Іспанії: дослідження та перспективи» містить аналіз народної музики, зосереджуючись на специфіці її розвідок. Волтер Аарон Кларк досліджує особливості іспанської музики, а саме творчість Ісаака Альбеніза. Джеймс Тайлер і Пол Спаркс

у праці «Гітара та її музика: Від Ренесансу до класичної епохи» пропонують історичний погляд на розвиток гітарної музики, від ранніх традицій до класичних інтерпретацій. Однією з головних проблем у класичному гітарному виконанні, особливо в аранжуваннях, натхненних фольклором, є передача кантилені, або пісенності, яка є важливою для таких творів, як «El Testament d'Amèlia» Мігеля Льобета. Хоча кантилена добре відома у вокальній та деяких інструментальних традиціях, досягнення цієї якості на гітарі залишається складним питанням. Наразі бракує детальних рекомендацій щодо досягнення цього балансу – зокрема, як передати кантилену за допомогою фразування, динаміки, артикуляції та тонких темпових варіацій.

Мета статті – дослідити та висвітлити специфічні прийоми, необхідні для розкриття кантилені в творі Мігеля Льобета «El Testament d'Amèlia».

Виклад основного матеріалу. Мігель Льобет, каталонський гітарист і композитор, в своїй творчій діяльності прагнув до популяризації народного мистецтва. Він створює збірку «Canciones populares Catalanas», до якої увійшли обробки іспанського фольклору. Подібна практика збереження та трансформування народнопісенного матеріалу відповідає тим тенденціям, що були притаманні для авторів, фольклористів межі століть. Cancioneros або «антології пісень», що виникають на території Іспанії, як зазначає І. Катц були вкрай «важливим джерелом задля збереження для нащадків усних текстів та репрезентації мелодій окремого регіону, провінції чи села» (Katz, 1974: 64).

В циклі Льобета найбільш популярною стала «El Testament d'Amèlia» («Заповіт Амелії») – це традиційна каталонська народна пісня, в якій розповідається історія молодої жінки Амелії, яку зраджує та отруєє її власна сім'я, зазвичай мачуха або сестра. В останні хвилини життя Амелія розкажує про це. Мелодія «El Testament d'Amèlia» проста, але дуже виразна, що робить її ідеальною для адаптації не лише для вокального, а й інструментального виконання.

Аранжування «El Testament d'Amèlia» для гітари соло Мігеля Льобета відображає його прагнення щодо популяризації каталонської культурної спадщини. Мабуть саме тому композитор, якого приваблював виразний потенціал каталонських народних пісень, прагне продемонструвати здатність гітари передавати ліричність та емоційну глибину пісні. В аранжуванні композитор майстерно адаптував мелодію, зберігши її красу, водночас підсилюючи її специфічними гітарними прийомами. Аранжування Льобета вирізняється використанням виразних прийомів, що імітують вокальне виконання, таких як легато, вібрато. Він ретельно зберігає простоту оригінальної мелодії, водночас додаючи гармонійну підтримку.

В іспанській гітарній музиці концепція «кантилени» – плавного, ліричного, пісенного твору має важливе значення. Ця вокальна якість особливо помітна в іспанській та каталонській музиці, де розповідь через мелодію є невід'ємною частиною стилю. «Іспанська народна музика, то низька, солодка, зворушлива, то знову весела, радісна, така сповнена життя і енергії, що змушує ноги і пальці рук рухатися, має особливу чарівність, і вона завжди мелодійна» (Sinclair, 1910: 177). В еволюції іспанського гітарного репертуару кантилена стала важливим компонентом, особливо у творчості таких композиторів, як Франсіско Таррега та Мігель Льобет, які прагнули розширити виразний діапазон гітари та пов'язати її з багатою музичною спадщиною Іспанії. Власне прояви кантиленності в репертуарі струнно-щипкових інструментів починають простежуватися саме в XIX столітті, і будуть стосуватися не лише гітари, а й скрипки. Про це зазначає Д. Черноіваненко: «Виявлення кантиленних якостей інструменту (які характеризують найбільш цінні його виразові властивості) відбулося вже у романтичну добу (коли це стало відповідати новій естетично-мисленнєвій парадигмі)» (Черноіваненко, 2021: 397). Аранжування Льобета підкреслює вокальні якості гітари, заохочуючи виконавця витримувати ноти і використовувати вібрато та динаміку таким чином, щоб імітувати нюанси голосу співака. «Аранжування передає меланхолійну сутність каталонської ідентичності, зберігаючи простоту мелодії та вводячи виразні гітарні прийоми» (Clark, 1999: 89).

Обмежений сустейн гітари та її природна схильність до швидкого загасання звуку ускладнюють відтворення плавного, ліричного звучання вокальної музики, що вимагає специфічних прийомів та інтерпретаційних рішень. В аранжуванні Льобета, що перетворює каталонську народну пісню на твір для соло-гітари, виконавець пови-

нен збалансувати вокальну мелодію з іманентними можливостями гітари. «Еволюція кантилени в іспанській гітарній музиці відображає свідоме прагнення викликати вокальну виразність на гітарі, як це можна побачити у творах таких композиторів, як Льобет» (Tyler et al., 2002: 210).

Виконання «El Testament d'Amèlia» на гітарі має здійснюватись таким чином, щоб передати кантилену. Техніка правої руки передбачає використання переважно апояндо, яке дозволяє гітаристу отримати більш повний, резонансний тон, що ідеально підходить для виразних мелодійних ліній в «El Testament d'Amèlia». «Апояндо (іспан. *Aroyando*, спираючись – щипок, після якого палець спирається на сусідню струну; за допомогою апояндо виконуються гамообразні пасажі, а також кантилена, що вимагає особливо глибокого і повного звуку)» (Салан та ін., 2016: 25). Застосовуючи цей спосіб звуковидобування у мелодії, гітаристи можуть створити тепле, схоже на вокальне звучання, яке підкреслює ліричний потік твору. Використання варіювання аплікатури допомагає динамічно формувати мелодію, посилюючи плинність. «В кантилені на першому плані завжди знаходиться виразність звучання. Тож, аплікатура кантилени повинна підпорядковуватись фразуванню, характеру та темпу музичного твору» (Тущенко, 2024: 342). Поперемінний тиск і кут нахилу пальців на струнах дозволяє виконавцям виразніше артикулювати певні ноти, надаючи фразам природної, пісенної плавності.

У техніці лівої руки доцільно робити плавні зміни позицій, легато, що має вирішальне значення для підтримання зв'язної, безперервної мелодії. Ці прийоми допомагають імітувати безперервність дихання співака, гарантуючи, що кожна нота плавно перетікає в наступну. Гра вібрато додає тонкий, але важливий елемент виразності, допомагаючи підтримувати ноти таким чином, щоб імітувати голос співака. Змінюючи швидкість і глибину вібрато, гітаристи можуть регулювати емоційну інтенсивність окремих нот, додаючи мелодії глибини. До того ж вібрація сприяє подовженню звучання звуків.

Динамічний контроль також має значення для формування фраз і створення напруги, подібно до того, як це робить вокаліст. Посилюючи або послаблюючи гучність на певних нотах або фразах, можна досягнути гнучкого нюансування. Окрім широких динамічних контрастів, тонке динамічне затінення всередині фраз додасть виразності. Структурування твору шляхом ретельного розбиття фраз допомагає підкреслити оповідний характер. Модифікація темпу та застосування

rubato необхідне для підкреслення переходів між розділами, імітації емоційної експресії вокаліста та створення відчуття очікування.

Гітара пропонує широкий діапазон тональних кольорів, що дозволяє виконавцю викликати різні емоційні якості, граючи на різних ділянках струн або використовуючи різні дотики пальцями. Наприклад, гра *sul tasto* дає більш теплий, м'який тембр, що ідеально підходить для тихих, інтроспективних партій, в той час як *sul ponticello* призводить до більш яскравого, інтенсивного тону, який може додати акценту в кульмінаційні моменти. Така зміна тембрального забарвлення допомагає передати кантиленний стиль.

Наступним засобом художньої виразності під час виконання твору є використання флажолетів. Це ще одна унікальна властивість гітари, яка підсилює ліричну експресію. Застосування їхнього природного резонансу, особливо в пасажах, де мелодія розтягується на кілька тактів, створює враження безперервної мелодійної лінії, посилюючи вокальні якості кантилені. Оскільки гітара має обмежену здатність грати довгі тривалості, дуже важливо виділити мелодію відносно акомпанементу. Спосіб звуковидобування *apoyando*, який є доречним під час виконання мелодії, комбінується з іншим способом *tirando*, для виконання акомпанементу. «*Tirando* (іспан. *Tirando*, смикати – на відміну від *apoyando*, палець після щипка не спирається на сусідню, а вільно проноситься над нею) для максимально швидкого придбання стійких навичок звуковидобування» (Салан та ін., 2016: 25). Тиша є потужним інструментом у ліричному виконанні, а включення тонких пауз між фразами дозволяє виконавцю імітувати природні вдихи співака. Ці невеликі фрагменти тиші дають слухачеві час, щоб сприйняти кожну фразу. Паузи в кінці фрази або після кульмінаційної ноти діють як емоційні стрижні. За умови їх ефективного використання ці паузи сприяють формуванню драматургії твору.

Щоб навчити грі на гітарі кантилену викладачі повинні зосередитися на техніках, які покращують експресивне фразування та контроль динамічного рівня. Кожну музичну фразу потрібно сприймати як рядок вокальної мелодії, заохочуючи їх «співати» ноти подумки або навіть вголос перед тим, як грати їх. Це допомагає засвоїти вокальну природу розгортання мелодики. Робота

над виконанням вібрато, особливо на великих тривалостях, допоможе додати емоційної глибини. Для формування відчуття фрази необхідно грати гами або прості мелодії *crescendo* та *diminuendo*. Це допомагає учням контролювати динамічний діапазон і фразування. Також доречно відпрацьовувати зміну позицій з мінімальним підняттям пальців, щоб практикувати легатне поєднання звуків. Виконання цих рекомендацій сприятиме досягненню головної виконавської мети, що полягає у досягненні балансу віртуозності та кантиленності. «Концепція віртуозності музичного інструментального мистецтва як його іманентної якості, заснованого на смисловому інтонуванні, переживаному русі звукового потоку з неминучістю співіснування з вокальною якістю кантиленності, протяжності, «наслідування голосу», набуває вираженого естетичного і морально-етичного тону» (Черноіваненко, 2021: 569).

Висновки. Кантилена є центральним компонентом у виконавському мистецтві гітаристів, особливо у творах, що мають фольклорну основу, таких як «El Testament d'Amelia» Мігеля Льобета. Використання технік, що імітують вокальне виконання, дозволяє гітарі розкрити ліричний і емоційний потенціал мелодії. Інструментальна специфіка гітари, зокрема її обмежена здатність до сустейну, вимагає від виконавців застосування особливих технік, таких як вібрато, легато, динамічні варіації та тембральна гнучкість. Ці техніки дозволяють створити ілюзію безперервного вокального потоку. Аранжування «El Testament d'Amelia» демонструє можливості гітари у передачі складних емоцій і розкритті вокальних якостей. Льобет вдало зберіг автентичність народної мелодії, доповнивши її гармонійною підтримкою і технічними прийомами, характерними для класичної гітари.

Використання кантилені у навчальному процесі сприяє формуванню у студентів як технічної, так і художньої майстерності. Акцент на експресивному фразуванні, динамічному контролі та відтворенні емоційних нюансів дозволяє виховати професійних виконавців, здатних досягти балансу між віртуозністю та музичною виразністю. У майбутніх дослідженнях важливо звернути увагу на більш детальне вивчення методик викладання кантилені для гітаристів різного рівня, а також на вплив сучасних композиторських технік на виконавський підхід до подібних творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Салан К.О., Цимбал С.В. Гітара – крок за кроком: Навчально-репертуарний посібник для гітаристів початківців. Київ: Тонар, 2016. 171 с.
2. Туценко М. М. Розвиток виконавської майстерності студентів-гітаристів у процесі навчання в закладах вищої освіти. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 1. С. 339–343.
3. Черноіваненко А.Д. Академічне музично-інструментальне мистецтво як предмет музикознавчої системології: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 704 с.
4. Clark W. A. Isaac Albéniz: Portrait of a Romantic. Oxford: Oxford University Press, 1999. 321 p.
5. Katz I. J. The Traditional Folk Music of Spain: Explorations and Perspectives. *Yearbook of the International Folk Music Council*, 1974. № 6. pp. 64–85.
6. Sinclair A. T. Folk-Songs and Music of Cataluña. *The Journal of American Folklore*, Vol. 23, No. 88 (Apr. – Jun., 1910), pp. 171–178.
7. Tyler J., Sparks P. The Guitar and Its Music: From the Renaissance to the Classical Era. Oxford: Oxford University Press, 2002. 349 p.

REFERENCES

1. Salan K.O., Tsymbal S.V. (2016). Hitara – krok za krokom: Navchalno-repertuarnyi posibnyk dlia hitarystiv pochatkivtsiv [Guitar – step by step: A teaching and repertoire manual for beginner guitarists]. Kyiv: Tonar [in Ukrainian].
2. Tushchenko M. M. (2024). Rozvytok vykonavskoi maisternosti studentiv-hitarystiv u protsesi navchannia v zakladakh vyshchoi osvity [Development of performing skills of guitar students in the process of studying in higher education institutions]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv* : nauk. Zhurnal, 1. 339–343. [in Ukrainian].
3. Chernoiivanenko A.D. (2021). Akademichne muzychno-instrumentalne mystetstvo yak predmet muzykovedchoi systemolohii: monohrafiia [Academic music and instrumental art as a subject of musicological systemology: a monograph]. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka». [in Ukrainian].
4. Clark W. A. (1999). Isaac Albéniz: Portrait of a Romantic. Oxford: Oxford University Press
5. Katz I. J. (1974). The Traditional Folk Music of Spain: Explorations and Perspectives. *Yearbook of the International Folk Music Council*, 6. 64–85.
6. Sinclair A. T. (1910). Folk-Songs and Music of Cataluña. *The Journal of American Folklore*, 23. No. 88. 171–178.
7. Tyler J., Sparks P. (2002). The Guitar and Its Music: From the Renaissance to the Classical Era. Oxford: Oxford University Press